

NOVADI ZAĻO

Neprotam izmantot citu valstu pieredzi

Medijamie dzīvnieki un to aizsardzība ir bijusi tikpat karsta tēma Latvijas sabiedrībā, kā mežu saglabāšana un dabas aizsardzība. Tāpēc sabiedriskās vides organizācijas dzirdīgas ausis meklē Eiropas Komisijā un citās Eiropas organizācijās. Par to, ko, šādi darbojoties, izdevies panākt, sarunājāmies ar biedrības "Latvijas ainavas" vadītāju ASTRĪDU NOTTI, kas aktīvi iesaistījies dzīvnieku aizstāvībā ne tikai Latvijā, bet sadarbojas ar vides organizācijām un ekspertiem arī citās valstīs.

– Kā mēs Latvijā sugu saudzēšanas ziņā izskatāmies uz citu valstu fona?

– Latvija tikko ir saņēmusi Eiropas Komisijas atzinumu "Vides politikas īstenošanas 2022. gada pārskats" par sugu stāvokli Latvijā, kurā atzīts, ka pēdējā desmitgadē biodaudzveidība zemes intensīvās izmantošanas un ekosistēmu sadrumstalotības dēļ mūsu valstī ir turpinājusi pasliktināties. Tāpēc nelabvēlīgs stāvoklis joprojām ir visiem daļēji dabiskajiem zālājiem, vairāk nekā 90% mežu, lielākajai daļai purvu, kā arī kāpu un piekrastes dzīvotņu. Bet jaunākais "Natura 2000" tīkla novērtējums liecina, ka ir nepilnības īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanā – nav norādīts, kādām sugām un dzīvotnēm šīs teritorijas izveidotas un kādi saglabāšanas pasākumi tiks veikti. Tieši tāpēc pret Latviju ir ierosināta pārskatīšanas procedūra. To, kā mēs esam šo dabas sargāšanu veikuši, vērtē sugu dzīvotņu kontekstā, un šajā ziņā Latvija ir priekšpēdējā vietā no visām Eiropas Savienības valstīm.

– Tas nozīmē, ka tiekam vērtēti kopsakarībā – kā klājas augiem, putniem, dzīvniekiem un vai tiek nodrošināta vide, lai tie pastāvētu? Piemēram, lielie plēsēji nevar pastāvēt, ja nav atbilstošas vides?

– Jā. Eiropas Komisija vērtē mūsu sugu aizsardzību, tai skaitā lielo plēsēju – lūša, brūnā lāča – aizsardzību, lai panāktu sugām labvēlīgu stāvokli, kas iepriekš nav bijis izdarīts. Piemēram, lācim ir vajadzīgas gan barošanās, gan vairošanās vietas, kas ir jāaizsargā. Ir svarīgi, lai lāči netraucētu, piemēram, dzinējmedības, kas pie mums, Latvijā, sākas oktobrī un turpinās janvārī un februārī, kad lācis ir ielīdīs migā. Mums nav klinšainu alu, kā, piemēram, Igaunijā, kur šis dzīvnieks var paslēpties, – Latvijā tas slēpjas biežāku egļu audzē mežā. Bet, ja dzinējmedībās ar

suņiem ķemmē mežu, lāči iztraucē un aizdzien no viņa mītnes, tas kļūst apkārt un rada apdraudējumu cilvēkam – gan medniekiem, gan sēņotājiem, gan tiem, kas izgājuši mežā pastaigāties. Arī lūsim šīs dzinējmedības ir traucējošas. Kas attiecas uz vilkiem, šos dzīvniekus Latvijā medī intensīvi – neviena atbildīgā dabas institūcija vilku aizsardzību nevērtē, jo suga ir medījama. Līdz ar to apsaimniekošanas prasības, veidus un rīkus nosaka Zemkopības ministrija, pieļaujot neapdomīgu šīs sugas apsaimniekošanu, jo vilku medības pie mums notiek visilgāk – no 15. jūlija līdz limita izmantošanai, bet ne ilgāk par 31. martu. Salīdzinot ar citām Eiropas kopienas valstīm, šis termiņš ir visilgākais, salīdzinājumam – Igaunijā tas atļauts no novembra līdz februārim.

– Kā ar vilkiem sadzīvo citās valstīs?

– Kā rāda pieredze, daudzās valstīs, piemēram, Slovēnijā un Polijā, kur to nemedī jau no 90. gadiem, vilks ir aizsargājams, un tur ir iemācījušies ļoti labi tikt ar šo sugu galā. Polijā aktīvistu grupa nodibināja biedrību vilku aizsardzībai "Ar pelēko aiz žoga", kas rāda dabā, kā šī līdzspastāvēšana ir iespējama. Biedrība arī publicē jaunprātīgas izmantošanas, malumedniecības gadījumus un uzrauga varas iestāžu lēmumus. Šajā darbā iesaistījies arī Polijas dabas fonds, kas ziedojis aptuveni 500 elektriskos žogus fermām visā Polijā, lai aizsargātu mājlopus no lielajiem plēsējiem. Fonds iesaka žogu sistēmu ar pieciem nostieptiem vadiem, vismaz 90 centimetrus augstiem žogiem, kur minimālais spriegums ir 2000 volti. Turklāt viņi aicina noņemt zāli zem žoga, lai netiktu veicināta izlāde, kā arī jālikvidē lūšu un āpšu izveidotās bedres, kuras vilks var izmantot izrakšanai. Jāteic gan, ka Polijā vilku populācija nav liela un nav arī agresīva, jo netiek pastāvīgi traucēta – medīta. Laba pieredze ir arī Rumānijā, Balkānu valstīs, Nīderlandē, Vācijā, kur arī izstrādātas īpašas programmas. Kā liecina viņu pieredze – lielu ganāmpulku aizsardzībai ir vajadzīgs gans, apmācīti suņi, jo vilkam nav intereses tuvoties aizsargātai teritorijai. Nevar, kā tas nereti ir pie mums, atstāt neaizsargātu ganāmpulku vienu naktī meža ielokā. Turklāt – ja ir nodarīti postījumi, ir jāzina, vai tas tiešām ir bijis vilks vai varbūt vilka un suņa jauktenis.

– 2020. gadā Valsts kontroles ziņojumā bija norādīts, ka kopumā lielo plēsēju vērtējums Latvijā balstās uz 20 gadus senu metodiku, turklāt, runājot par

Biedrības "Latvijas ainavas" vadītāja Astrīda Notte par sadarbību ar varas pārstāvjiem saka: "Mums nav ilūziju sarunās ar Zemkopības ministriju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, tāpēc runāsim ar viņiem ar Eiropas Komisijas starpniecību. Cita varianta nav."

pētniecību, – tiek pētīti tikai nošauti dzīvnieki, jo citas metodes neizmanto...

– Izlasot Valsts kontroles ziņojumu, uzreiz redzam lielākās problēmas Latvijā, un pirmā no tām – nav sakārtota normatīvā bāze, kas, manuprāt, nav izdarīts apzināti. Piemēram, lai noteiktu sugas populācijas apjomu, tiek izmantoti septiņi dažādi juridiskā spēka ziņā atšķirīgi normatīvie akti, kurus piemēro pēc vajadzības. Otrs piemērs: prioritārās sugas – diemžēl mūsu mednieki ne saprot, ne zina, ko nozīmē jēdziens "īpaši aizsargājama suga" un "prioritāra suga". Tas, ka lācis ir augstākajā aizsardzības statusā un ir prioritāra suga, patiesībā ir tikai uz papīra, jo neviens nav mēģinājis medību tiesību lietotājiem skaidrot, ko tas nozīmē un kā mēs šo lāci aizsargājam. Tāpēc – kauna lieta – esam saņēmuši jau divas Eiropas Komisijas vēstules par pārskatīšanu. Viena bija par "Natura 2000" teritoriju neatbilstošu noteikšanu un apsaimniekošanu. Piemēram, Latvija ilgstoši nav noteikusi prioritārās sugas īpaši aizsargājamajās teritorijās, kāds ir arī ķemeru Nacionālais parks. Tas nozīmē apzināt patieso mērķi, kāpēc šī teritorija ir noteikta par īpaši aizsargājamu. Piemēram, ja tur dzīvo mežzirbe, kas ir sliktā aizsardzības stāvoklī, tad mednieks nedrīkst traucēt šo sugu un ir jānodrošina un jāuztur vieta – meža vai pļavas biotops, kur šai sugai pastāvēt. Vai arī – ja lācim ir noteiktas teritorijas, kurās tas dzīvo, tad mēs nedrīkstam dusmoties, ka tur, lūk, dzīvo lācis, jo tā nav tikai mūsu vieta, tā ir lāča vieta, tāpēc nedrīkstam dzīt lāci no tās prom – mums viņš jārespektē.

– Kā mums pietrūkst? Godprātīgu un tālredzīgu cilvēku ministrijās, drosmīgu un uzstājīgu – vides organizācijās?

– Jā, kamēr aizsargājamās sugas uzskatīs par zāli mežā, kas visu laiku atjaunojas un ko tāpēc

var bez mitas pļaut, tikmēr nekas nemainīsies. Turklāt arī tā ir tradīcija – ja mums kāds ekonomisks grupējums pietiekami skaļi kliedz, ka viņam tiek traucēta saimnieciskā darbība, tad Zemkopības ministrija nevis šos jautājumus visaptveroši un tālredzīgi risina, bet kaitējumu it kā novērš, vienkārši dzīvniekus izšaujot. Vai tas būtu attiecībā uz aitām vai, piemēram, jaunaudzēm, kuras tiek nopostītas. Bet, piemēram, Ungārijā, jaunaudzēs tiek iežogotas, un to paši mednieki saka. Tā ka ir metodes, kā aizsargāt saimniecisko darbību no dzīvniekiem, nevis tikai ar medībām, atbalstot vienas ļoti nelielas sabiedrības daļas intereses. Bet pārējiem – lielākajai daļai – nav pat vaicāts, vai viņi gribētu redzēt dzīvu lūsi, stirnu vai briedi, un, kā, piemēram, Igaunijā doties uz slēpņiem dabas parkā vērot šos dzīvniekus vai viņu pēdas. Tas ir eko tūrisms, ar ko parki citviet un arī pie mums varētu labi pelnīt. Jā, mums ir dažas ekskursijas Alauksta ezera apkārtnē, bet tas varētu būt vēl plašāk. Mēs esam par to, ka sabiedrībai tiek vaicāts, ko tā vēlas dabas parkā piedzīvot? Vīsa sabiedrība, nevis tikai neliela mednieku kopiena, kas pirmā un, kā novērots, arī kā vienīgā tiek uzklauzīta. Tā ir kropla šo dabas parku un mežu apsaimniekošanas sistēma. Bet šobrīd cilvēki neiedziļinās šajā jautājumā, jo tas ir sarežģīts, tāpēc arī bijis sabiedrības spiediens šo sistēmu mainīt.

Tikmēr mednieki izmēģina visus veidus, kā aplūsināt citādi domājošos, padarot tos par muļķiem un nezinišiem vai arī iebiedējot ar vilku un lāci. Par laimi, ar Eiropas Komisijas atbalstu ir izdevies atkarot lūsi, kas nav medījams, un arī to, ka Latvijā nebūs kažokzvēru audzēšanas, bet šis darbs ir jāturpina, arī aizstāvojot citas sugas.

– Kas ir tā otra lieta, par ko esam dabūjuši Eiropas Komisijas rājienus?

– 2021. gadā bija pārmetumi par normatīvu neatbilstību direktīvai, un tas attiecas uz lūsi un medību normatīvu sakārtošanu. Lūsi tāpēc izņēma no medijamo dzīvnieku saraksta, jo Eiropas Komisija uz to uzstāja, un vēl Eiropas Komisija ir atzinusi, ka tā sekos līdzī tam, kā tiek ievērots Valsts kontroles ziņojumā norādītais. Ir svarīgi, ka sabiedrība par to uzzina, jo ļoti bieži mēs pat nezīnām, ko Latvijas vides jomā ievēro un ko nē, jo publiski par to netiek runāts.

– Ko par šo situāciju Latvijā saka citās valstīs?

– Valsts kontrole ir prasījusi viedokli arī citām valstīm, un atbildes vēstulēs ir minēti pārmetumi – tobrīd mums tika pārņemta lūšu un vilku medīšana tik lielā apjomā un tik gara vilku medību sezona. Zīnu, ka Lietuvā dabas aizsardzības organizācijas cīnās, lai lācis netiktu medīts tādā apjomā, kā patlaban. Biedrība "Latvijas ainavas" sadarbojas ar ārvalstu ekspertiem saistībā ar populācijas stāvokļa novērtējumu Eirāzijas lūša (Lynx lynx) Baltijas populācijai, konkrēti datiem par mūsu Latvijas lūšiem, ko Latvija sniegusi Ziņojumā Eiropas Komisijai par biotopu (dzīvotņu) un sugu aizsardzības stāvokli Latvijā par 2013.–2018. gada periodu. Esam kontaktējušies un prasījuši gan ekspertu vērtējumu par mūsu lūšu populāciju, gan padomu pareizai rīcībai mūsu vērtīgo lielo plēsēju sugu aizsardzībai. Esam sadarbojušies arī ar Starptautisko dabas un dabas resursu aizsardzības savienību un vadošajiem Eiropas lielo plēsēju zinātnieku grupas zinātniekiem Eiropas Lielo plēsēju aizsardzības iniciatīvā (LCIE) utt., kā arī kaimiņvalstu – Igaunijas un Lietuvas – pārstāvjiem. Ir ieguldīts liels darbs, un tas turpināsies, lai samazinātu medību termiņus un lai vēl vairākas sugas, piemēram, ūdensputnus izņemtu no medijamo sugu saraksta.

Piemēram, zinātnieki ir veikuši pētījumus Engures ezerā un secinājuši, ka no 40 ligzdām ir palikusi tikai viena platkāja ligzda, bet mednieki nav ar mieru izņemt to no medijamo sugu saraksta, tāpat kā balto zaķi, kura populācija ir strauji samazinājusies. Bet mums ir stipri ornitologi, un tīcu, viņi to panāks.

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds" un reģionālās izdevniecības.